

Gerard Kramer

Wat voor soort militair was Cornelius?

WoordStudie

*‘Een man in Caesarea nu, genaamd Cornelius, -een hoofdman van de
legerafdeling, de Italische geheten (...)’.*

Handelingen 10:1

Een militair-historische studie

Een hoofdman

Cornelius wordt door Lukas in Handelingen 10:1 een ‘hoofdman’ (Gr. *hekatontarchès*) genoemd. Letterlijk staat er ‘hoofdman over honderd’; hij was dus, zouden de Romeinen zeggen, een *centurio* – en wel ‘van de legerafdeling, de Italische geheten’. Dit woordje ‘van’ is letterlijk ‘uit’ (Gr. *ek*). Cornelius had dus niet de leiding over de *hele* legerafdeling (die was groter dan honderd man, zie hieronder), maar over een deel ervan. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat Lukas hem deze betiteling zou hebben gegeven als hij niet meer in actieve dienst was (vgl. ook vers 7).

De legerafdeling, de Italische geheten

Lukas betitelt de eenheid waarbinnen Cornelius een leidende functie had, als *de legerafdeling, de Italische¹ geheten*. Het hier gebruikte woord voor legerafdeling (Gr. *speira*) duidt gewoonlijk een cohort aan, d.i. een tiende deel van een legioen. Het woord komt verder voor in Mattheüs 27:27; Markus 15:16; Johannes 18:3, 12; Handelingen 21:31; 27:1. Een legioen bestond, als het op volle sterkte was, uit 5000 à 6000 soldaten, altijd Romeinse burgers, en dus bedroeg het aantal soldaten van een cohort 500 à 600. Niets aan de hand dus, zult u zeggen, dan weet ik dat ook weer. Maar er is wel degelijk een probleem!

Wat is het probleem?

Het probleem is het volgende. Volgens onze gegevens waren er tussen de jaren 6 en 66 van de eerste eeuw geen legioenen in Judea gestationeerd. Hoe kan Cornelius dan een functie vervullen binnen een cohort, een tiende deel dus van zo'n legioen? De Romeinse stadhouders van Judea hadden echter wel *hulpcohorten* onder hun commando. De Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus vermeldt dat er onder koning Herodes Agrippa (41-44 A.D.) vijf van zulke *hulpcohorten* in Caesarea gestationeerd waren, die grotendeels bestonden uit inwoners van Caesarea en Sebaste.

Zo'n *hulpcohort* bestond uit 500 à 1000 man, uitsluitend niet-Joden. Dus plaatst de aanduiding *de Italische geheten* ons voor de vraag: Maakte Cornelius' cohort nu wel of niet deel uit van die vijf hulpcohorten? Het hier vermelde 'Italische cohort', dat we niet uit andere bronnen kennen, heette waarschijnlijk zo omdat het – in ieder geval oorspronkelijk – uit Italische burgers was samengesteld. Het probleem is echter dat *hulpcohorten* gewoonlijk niet uit Romeinse burgers bestonden, maar uit provinciebewoners.

¹) Misschien verbaast u zich over het merkwaardige woord *Italisch*. Waarom niet *Italiaans*? Dat laatste woord gebruiken we alleen als het verwijst naar de eenheidsstaat Italië, en die heeft zich pas in 1871 gevormd. Vóór die tijd, dus ook in de tijd van het Nieuwe Testament, was Italië slechts de benaming van een geografisch gebied, en niet van een staat.

Een mogelijke oplossing

Daartegenover kan worden gesteld dat deze provinciebewoners na afloop van hun diensttijd doorgaans wel met dit burgerschap beloond werden. Hoe dan ook, de naam 'Italische' vormt op zichzelf geen bewijs dat deze Italische legerafdeling ook in de tijd van Handelingen 10 nog steeds uit inwoners van Italië bestond. Het is zeer wel mogelijk dat de eerste generatie Romeinse vrijwilligers *met* burgerrecht is opgevolgd door uit de provincies afkomstige soldaten *zonder* burgerrecht. Waarschijnlijk is het tussen het jaar 6 en 41 als zesde cohort aan de reeds genoemde vijf hulpcohorten toegevoegd. Uit een inscriptie weten we bovendien dat zich in ieder geval in het jaar 69, dus zo'n 29 jaar na Handelingen 10, in Syrië een *cohors II Italica civium Romanorum* (= Tweede Italische legerafdeling van Romeinse burgers) bevond. Dit bewijst weliswaar niet dat iets dergelijks ook rond het jaar 40 in Judea het geval was, maar er is evenmin een bewijs voor het tegendeel. Het is dan ook goed denkbaar dat we hier de officiële Latijnse aanduiding hebben voor het aanvankelijk rond 40 in Judea gestationeerde en later in 69 naar Syrië overgeplaatste cohort.

OudeSporen 2021

